

L'estiu més dramàtic

El nostre medi ambient ha patit aquests mesos de forma excepcional. Foc, sequera i calor han convertit àmplies zones del país en un infern. És el balanç ecològic de l'estiu més dramàtic.

Aquest estiu, les platges del litoral mediterrani han estat més plenes de turistes que mai. La devaluació de la pesseta i la inestabilitat política de moltes de les altres destinacions de la zona han convertit la temporada d'estiu 94 en un èxit rodó per als empresaris turístics del nostre país. Els estrangers i els nacionals que s'han banyat en el litoral mediterrani hauran pogut comprovar, també, que les platges estaven excepcionalment netes.

Però mentre ells gaudien de les excel·lències de la costa, terra endins —de vegades només a uns quants quilòmetres— s'estava vivint un autèntic infern. Sequera implacable, calor insuportable i foc, molt de foc. Ha estat l'estiu dels contrastos. Uns —a la costa— s'han folrat, i els altres —a l'interior— s'han arruïnat o han vist desaparèixer l'entorn natural que els envoltava.

Enguany —quan encara no ha acabat la temporada de risc— han cremat als Països Catalans més de 185.000 hectàrees de bosc. Una xi-

fra sense precedents, que parla per si sola del desastre ecològic causat. Les administracions han fallat estrepitosament, i EL TEMPS ho va denunciar en el seu moment (vegeu números 526 i 527), però també és cert que la situació climàtica ha estat excepcional. La sequera que viu la major part del país és la més dura de les que es recorden, i la calor ha arribat a extrems insuportables (vegeu el gràfic de la pàgina següent). Els embassaments de la conca del Segura, a les comarques més meridionals del país, es troben al 3% de la seva capacitat i només al 7% si hi afegim l'aigua transvasada del Tajo pel reg d'urgència aprovat pel Govern central a mitjan estiu. Els de la conca del Xúquer no estan molt millor (al 8%), mentre que les xifres són prou més altes als embassaments del Principat.

Millán Millán, director del Centre d'Estudis Ambientals del Mediterrani (CEAM), amb seu a València, ofereix una possible explicació de la duresa dels últims tres mesos. Segons Millán,

ARXIU

el clima mediterrani està sotmès a tres cicles climàtics diferents. Un de curt, que es repeteix cada 11 anys, i dos de més llargs, cada 22 o 23 anys i cada 40 o 50 anys. En aquest sentit, recorda que fa aproximadament onze anys (anys 82-83) els Països Catalans també van patir una sequera força dura, tot i que no tant com la d'enguany. L'excepcionalitat de la d'aquest estiu pot venir donada, segons ell, perquè possiblement s'han encavalcat dos, o els tres cicles a la vegada. "La gent té tendència a oblidar que la natura es repeteix. Crec que encara ens queda un any més de sequera, i que després sortirem del cicle". Millán afegeix, però, que segurament l'estiu que ve no serà tan sec com l'actual.

Una altra qüestió és la desertització. Existeix el perill real que algunes de les zones cremades no aconseguixin regenerar la seva vegetació i es converteixin en un desert. Les zones boscoses atreuen les pluges alliberant part de la seva humitat. "És com quan et compres un ham i un esquer per anar a pescar. Inverteixes uns diners però en treus un rendiment. Les plantes, quan detecten una massa d'aire humida, deixen anar una part de la seva humitat. La doble concentració d'humitat provoca la tempesta. Donen una mica i reben amb interessos". Quan un bosc queda arrassat, deixa d'atreure les pluges. I pot deixar de ploure-hi. El director del CEAM posa dos exemples reals per il·lustrar aquest perill: l'illa de Santa Elena i la de Madagascar. La primera, quan hi va ser confinat Napoleó, era pràcticament selvàtica. Avui és un desert. La segona ha patit un procés traumàtic de deforestació (explotacions fusteres sense control) que han provocat que hi deixi de ploure.

Dades donades a conèixer recentment pel Centre Meteorològic de València revelen, a més, que es podria estar produint un canvi climàtic al sud dels Països Catalans. El d'enguany ha estat l'estiu més calorós del segle, i a la vegada un dels més secs. A la capital valenciana, durant els mesos de juny, juliol i agost només s'han recollit sis litres de pluja. I els principals observatoris de tot el país han recollit quantitats de pluja insignificants o inclús inexistents (vegeu el gràfic de precipitacions de la pàgina 17). Per si fos poc, el foc i la sequera han aguditzat el perill que les pluges que estan a punt d'arribar tinguin conseqüències desastroses. A tot el país s'està duent un pla de prevenció per evitar que es compleixi la dita: les desgràcies mai vénen soles (vegeu l'article de les pàgines 18 i 19 en aquest mateix número d'EL TEMPS).

La gran paradoxa. Enguany la natura, a més, ens ha ofert una mostra de les seves paradoxes. La sequera, perniciososa per als rius, els boscos, l'agricultura i les ciutats, ha resultat beneficiosa per a la qualitat de les aigües de les nostres platges, ja que les pluges d'estiu —que

Incendis i temperatures

acostumen a ser molt intenses— arrossegueu fins al mar sorra, deixalles i escombraries de tot tipus dipositats en els cabals de rius i rieres.

"Realment, aquest ha estat un estiu contradictori des del punt de vista de l'aigua", afirma Lluís Godé, cap del departament de Qualitat de les Aigües de la Junta de Sanejament de Catalunya. És una afirmació vàlida per al conjunt

RAFA GIL

dels Països Catalans. “La veritat és que la manca de pluges ha col·laborat a millorar la qualitat microbiològica de l'aigua de les nostres platges. Dic col·laborat perquè sense les 15 depuradores que tenim només a la Costa Brava –per posar un exemple– la qualitat hauria estat un desastre”. La Junta de Sanejament utilitza tres criteris a l'hora de valorar l'estat de les platges del Principat: aspecte de l'aigua (presència aparent o no de taques d'oli, escuma, residus flotants, etc.), aspecte de la sorra, i qualitat microbiològica. Dels tres, el tercer és el factor més valorat a l'hora d'atorgar la puntuació. Tot i el bon estat de les platges, els quatre vaixells que diàriament recorren la costa del Principat han recollit aquest estiu més de 400 metres cúbics de porqueria.

Malgrat la contribució a la neteja de les platges, l'absència de pluges és valorada molt negativament per Godé. “Aquest any la mortaldat de peixos ha estat molt gran. Quan no plou, els rius baixen secs, i hi ha un moment que els peixos no poden sobreviure per falta d'oxigen”. No hi ha dades sobre el número de peixos que poden haver mort aquest estiu al nostre país, però

Aquest any han cremat 185.000 hectàrees als Països Catalans. Després del foc, el perill de desertització és real; la vegetació atreu la pluja alliberant part de la seva humitat.

alguns episodis poden servir d'exemple. L'última setmana d'agost, una brigada especial ha retirat més de deu mil peixos morts del riu Ter, al seu pas per la localitat empordanesa de Torroella de Montgrí. Segons Godé, la mortaldat és deguda estrictament a causes naturals. “No hi hem pogut fer res. Si no plou, no hi ha aigua”. La mateixa setmana es van recollir entre 1.000 i 1.200 quilos de peixos morts del riu Fluvià al seu pas per Olot (la Garrotxa). Dels pantans del Xúquer va caldre transvasar milers de peixos cap a embassaments d'altres conques, per evitar que es morissin. La sequera ha fet que, a hores d'ara, la majoria de rius dels Països Catalans baixin amb trams gairebé o totalment secs. Una altra conseqüència de la sequera ha estat l'empitjorament de la qualitat de l'aigua dels rius. Hi ha menys aigua i, en canvi, els abocaments de tot tipus es mantenen o inclús s'incrementen degut a la presència en l'àmbit rural de població procedent de les ciutats. Tot plegat fa que els experts coincideixin a qualificar aquest estiu com a “excepcional”. “Tots recordem –diu Godé– estius amb poca pluja, però cap com aquest”.

Superats pel foc. Per completar el balanç ecològic de l'estiu, la nostra revista ha contactat amb el responsable de l'Àrea de Medi Ambient dels Mossos d'Esquadra. El sergent Francesc Jiménez del Olmo té sota les seves ordres vint policies, distribuïts en dues brigades: medi natural i medi industrial. La primera es dedica a investigar temes com el tràfic il·legal d'animals o l'origen de tots els incendis forestals que s'hagin declarat. Els membres de la segona investiguen tot tipus de delictes relacionats amb els abocaments, la gestió i el transport il·legal de residus industrials.

Aquest estiu, però, els homes de Jiménez del Olmo, segons les seves pròpies valoracions, s'han vist obligats a dedicar el 99% del seu temps a la investigació d'incendis. En aquests casos, els homes de l'Àrea de Medi Ambient de la policia autonòmica s'encarreguen de recollir testimonis sobre les circumstàncies que van envoltar l'inici del foc, en determinen el punt d'origen i en detecten la causa. Finalment, i si s'escau, practiquen detencions. Aquest any, donada l'urgència de la situació, també han estat reclamats durant l'incendi, bàsicament per a feines d'evacuació de masies, cases de colònies o residències per a la gent gran.

Així doncs, durant els mesos de juliol i agost d'enguany aquestes tasques s'han endut tota la seva atenció, dificultant i inclús interrompent la continuació d'investigacions de possibles delictes ecològics encetades abans de l'estiu. “Les investigacions que duem a terme –explica el sergent– acostumen a tenir una durada, per terme mig, de sis mesos, i moltes arriben a un any”. Jiménez del Olmo recorda per exemple

que l'any 1992 va ser molt positiu des d'aquest punt de vista: "Va ploure fins el dia abans que comencessin les Olimpíades, i només vam haver d'investigar un incendi o dos. La resta del temps el vam poder dedicar a les investigacions en curs, sobretot en matèria de residus industrials".

Els incendis forestals no han impedit, però, que els Mossos intervinguin puntualment en totes les emergències que s'han produït. Els casos més espectaculars han estat els dos incendis en el moll d'inflamables del port de Barcelona, a finals de juny el primer i els últims dies de juliol el segon. Les espesses columnes de fum que van provocar, visibles des de tota la ciutat, van provocar l'alarma dels barcelonins. En cap moment hi va haver perill de contaminació perillosa.

L'arrogància de Borrell. L'última notícia lligada al medi ambient de l'estiu va saltar la setmana passada. El Ministeri espanyol d'Obres Públiques, Transports i Medi Ambient ha paralytitzat les obres de drenatge de sorra que estava realitzant a les platges del Garraf. La paralytització de les obres coincideix amb el final d'una investigació realitzada pels Mossos d'Esquadra a petició del fiscal del Medi Ambient, José Joaquín Pérez de Gregorio.

Els ecologistes de la comarca consideren que el dany causat al fons marí del Garraf pel ministeri que dirigeix Josep Borrell és tan greu com el produït pels incendis forestals. Concretament, calculen que, durant l'extracció de 2.500.000 metres cúbics de sorra arrencada de davant de les costes del Garraf el setembre de l'any passat, s'han destruït 1.500 tones de posidònia oceànica, una espècie protegida, causant així danys irreparables en l'ecosistema marí de la zona.

El fiscal del medi ambient i diversos experts dubten si l'aportació de sorra al litoral català feta pel MOPTMA —actuació sovintejada a tots els Països Catalans— és realment una veritable regeneració de les platges o simplement "col·locació massiva de sorra". Pérez de Gregorio creu que la presumpta regeneració "no és més que una operació de maquillatge que causa destrosses al fons marí amb les extraccions indiscriminades de sorra del fons". Aquesta pràctica del MOPTMA es realitza en platges desaparegudes per l'acció de l'home, sobretot amb la construcció de ports esportius.

Al mateix temps que es coneixien aquestes dades al Garraf, a Blanes els pescadors denunciaven que les extraccions de sorra del ministeri estaven destruint els bancs de peixos de la badia de la població.

Les revelacions sobre les conseqüències negatives d'aquestes actuacions del ministeri han estat l'últim granet de sorra —i mai millor dit— de la muntanya de desastres ecològics que aquest

Embassaments i precipitacions

estiu han assolat el nostre país. Sigui l'home o les causes naturals, el cert és que els Països Catalans difícilment suportaran gaires estius més com el d'enguany. Ara encara s'hi pot posar remei. Les administracions han d'actuar en allò que els pertoca, i els ciutadans hi hauran de col·laborar. Però sobretot, caldrà esperar que els Déus ens acompanyin.

Eduard Voltas